

I dagens frågor

Red: Sten Söderberg

Socialt arbete — ny tvärvetenskap

Huvudfrågan i nämndens för socionomutbildning anslagsframställning för budgetåret 1976/77 är socionomutbildningens forskningsanknytning. Statsmakternas beslut våren 1975 om reformering av högskoleutbildningen innebär att socialhögskolorna infogas i högskoleorganisationen och att ett samspel mellan grundläggande utbildning och forskning/forskarutbildning bör komma till stånd över hela fältet av högskoleutbildning. Principen att bredda rekryteringen till forskarutbildning och inrikta forskningen mot för samhället viktiga problem som aktualiseras i olika yrkesutbildningar stämmer väl överens med de behov och önskemål som finns inom det sociala området, framhåller nämnden.

Den isolering som nu råder mellan social forskning och utbildning är ett allvarligt hinder inte bara för socialhögskolorna när det gäller att meddela en utbildning som väl förbereder för kommande arbetsuppgifter utan också för att få fram sådan kunskap som behövs på det sociala verksamhetsfältet för att utveckla behandlingsmetoder och lämpliga former för social intervention.

De behov av ökad kunskap som redovisats har styrkts av de yrkesverksammas organisationer på det sociala området. Nämnden har hos såväl Sveriges socionom-

förbund som hos TCO och Sveriges Socionomers Riksförbund mött ett starkt gensvar för tanken att via en forskningsanknytning för socionomutbildningen överbrygga den distans som i dag råder mellan å ena sidan fältet och där påbörjat utvecklingsarbete och å andra sidan den sociala forskningen.

Nämnden för socionomutbildning har därför funnit starka skäl tala för att en organisation för forskning och forskarutbildning i anslutning till socionomutbildningen bör komma till stånd då socialhögskolorna infogas i den nya högskolan 1977.

Man vill utveckla ett tvärvetenskapligt ämne inom den sociala utbildningen, som kallas "socialt arbete". Inom den grundläggande utbildningen håller detta på att ske som en påbyggnad på social metodik.

Med hänsyn till behovet av planering och förberedelse av en ny organisation föreslår nämnden att principbeslut om forskarutbildning i socialt arbete och inrättande av professorer i Stockholm och Göteborg fattas av riksdagen redan våren 1976.

Arbets tid och barnproblem

Två frågor tycks nu dominera svensk socialpolitik: arbetsmiljön och daghemmen. Vi skall försöka bevaka båda frågorna på denna avdelning. Om daghemmen hade LO:s tidning *Fackföreningsrörelsen* en ledare i nr 16/75. Daghemsfrågan sammanhänger med arbetstidsförkortningen och LO-tidningen är frispåråkig.

Debatten om arbetstiden har de senaste veckorna tagit fart på allvar. Det är bra, för sex timmars arbetsdag är socialt och politiskt en av de största och mest genomgripande reformer vi står inför.

Vad striden främst kommit att stå om är: sex timmars arbetsdag för alla genomförd i etapper eller förtur för vissa grupper, främst småbarnsföräldrar, till sextimmarsdagen.

Camilla Odhoffs enmansutredning om familjestödet föreslår sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar, där försäkrings-

kassan betalar lön för den förlovrade arbetsförtjänsten. I max 25 månader skulle småbarnsföräldrarna ha rätt till sex timmars arbetsdag, men villkoret enligt förslaget är att männen måste ta halva sextimmarstiden.

Ett annat förslag är SSUs om två års föräldraledighet under barnens första tio år.

Grundtanken i båda förslagen är riktig, att förbättra för de små barnen och deras föräldrar som i dag har en alltför lång och pressande arbetsdag och för liten tid att vara tillsammans.

Tveksamt är dock om förslagen verkligen gynnar dem som är i störst behov av förbättringar. I SSUs förslag finns ingen kvotering inbyggd, som förmår männen att ta ut hälften av barnledigheten. Det skulle bli kvinnan som under två år (fyra år i en tvåbarnsfamilj) helt utestängdes från arbetslivet. Det innebär ett handikapp på arbetsmarknaden för en grupp som redan har alltför stora svårigheter att konkurrera. Av bland annat det skälet är SSUs tanke oacceptabel i nuvarande utformning.

I just det avseendet, att kvinnan hela tiden ska vara bunden till arbetsmarknaden, är Odhoffs förslag klart bättre. Men en rad frågetecken finns. Gynnar reformen verkligen dem, främst kvinnor men också män, som har de mest pressande jobben, de obekvämate arbetstiderna och därmed de största problemen med barn tillsynen?

Inom LO finns utbredda farhågor att LO:s medlemmar i mycket liten omfattning kommer att kunna tillgodogöra sig reformen.

Sextimmars arbetsdag för småbarnsföräldrar inom sjukvården t ex, där stora grupper småbarnsmammor finns, innebär stora förändringar i arbetstidsschemat och ett ökat skiftgående för alla anställda.

Inom industrin betyder det att man måste finna ersättare för två timmar vid en maskin som av produktionstekniska och ekonomiska skäl inte kan tillåtas stå stilla. Det kommer troligen att leda till att småbarnsföräldrarnas tvingas byta arbetsuppgift. Få pappor är nog beredda till det...

Småbarnsföräldrarna är en hårt pressad grupp. 50 procent av alla barn på daghem vistas där nio timmar eller mera per dag. För de ensamstående barn är

siffran 70 procent. Det är mycket långa "arbetsdagar". Kanske är sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar den bästa lösningen men då måste man se till att reformen verkligen kan utnyttjas av dem som bäst behöver den och att männen tar sin rättvisa del.

Att vi har fått alla dessa förslag till delreformer, alternativa lösningar och, kan man säga, till nödlösningar för att möta det våldsamma tryck som barntillsynsfrågorna i dag bärs upp av, är bara ett resultat av att hela frågan så länge negligerats och försumrats.

LÖSS linje i barntillsynsfrågan har legat fast länge: Bygg ut både dag- och fritidshem! Socialdemokratin och regeringen har dock tyvärr inte drivit frågan med tillräcklig kraft. Därför finns ingen samlad plan nu när kraven exploderar.

Därmed finns en uppenbar risk att ofullständiga förslag, som slår ojämnt och orättvist, vinner gehör i brist på bättre.

Vårdartjänst för studerande

Ett reklamblad har utdelats av Styrelsen för vårdartjänst (adress 104 01 Stockholm), vari påpekas att handikappade som studerar vid högskolor och folkhögskolor kan få fri hjälp.

Vårdartjänst innebär att man får personlig hjälp med olika funktioner i den dagliga livsföringen, tex vid förflyttning, med personlig hygien, vid måltider och med klädsel. Även nattjour kan ingå i vårdartjänsten.

Vårdartjänst tillhandahålls i den omfattning som behövs med hänsyn till handikappet och möjligheterna att fungera i bostaden och det dagliga livet på studieorten. Det är svårt att dra skarpa gränser mellan vårdartjänsten och annan assistans och service. Uppdelningen kan bli olika studieorterna emellan med hänsyn till den lokala situationen. Bedömningen av vårdartjänstbehovet görs därför av den som svarar för vårdartjänsten på studieorten.

Vårdartjänsten omfattar inte sjukvård. Medicinsk tillsyn och vård tillgodoses av landstingen

genom sjukvårdsorganisationen på studieorten. Förbandsmaterial m m tillhandahålls av landstingen genom ortens hemsjukvårdsorganisation. I vårdartjänsten ingår inte heller färdtjänst, som kommunerna svarar för och som nu finns tillgänglig på de flesta studieorter.

Första fördelningen av vårdartjänstmedlen gjordes i september månad. En lucka fylls ut!

BRÅ presenterar sig

Det har kommit en ny tidskrift som heter BRÅ-Apropå. Vad i all sin dar är BRÅ i denna förkortningsraseriets besynnerliga värld? Jo, Brottsförebyggande rådet, vilket har funnits i ett helt år som en statlig myndighet och som nu vill öka sin kontakt utåt. Det skall rådet få genom sin ordförande Ove Rainer. (Hur hinner han med — post och ishockey och allting?) Rainer skriver i en ledare:

BRÅ skall verka för brottsförebyggande insatser på olika områden inom samhällslivet. För att kunna lösa denna uppgift och för att kunna göra en insats i det kriminalpolitiska arbetet är vi beroende av medverkan från alla. BRÅ måste få kontakt med det arbete som sker ute på fältet. Tidskriften kan här ge oss en möjlighet att få den information vi själva behöver. Vi vill alltså få fram en kommunikation — en information som går i båda riktningarna.

Utom den löpande informationen om vår verksamhet kommer tidningen också att innehålla någon eller några artiklar av mer allmänt intresse. En av BRÅ:s uppgifter är att fungera som informationsförmedlare. Inte minst gäller detta information om in- och utländska forskningsresultat som rör kriminaliteten — dess orsaker och hur den skall förebyggas. Vi skulle gärna se att vi i tidskriften kunde få till stånd en kriminalpolitisk debatt. Vi inbjuder därför läsekretsen att delta i denna debatt. Det säger sig självt att *alla* signerade artiklar endast ger uttryck för respektive förfat-

tares synpunkter och inte innebär att BRÅ tar ställning till innehållet.

Vi hoppas att vår tidskrift — med läsarnas hjälp — skall bidra till en fördjupad information i kriminalpolitiska frågor.

Varning för och på tobaksvaror

När man köper cigaretter i Britannien så får man på förpackningen veta att regeringen varnar för rökningens skadlighet. Nu har en av svenske handelsministern tillkallad sakkunnig (lagman Sturkell) lagt fram sin utredning.

Den föreslår en lag som ger regeringen möjlighet att kräva att tobaksförpackningar förses med varningstext. I denna skall lämnas upplysning om de allvarliga hälsorisker som bruket av tobak för med sig. Vidare får regeringen besluta att tobaksvaror skall ha innehållsdeklaration. I deklarationen skall då lämnas uppgift om vissa skadliga ämnen som finns i tobak och tobaksrök.

Utredningen har också lämnat förslag om hur regeringen till en början bör använda sig av de möjligheter lagen ger. Enligt utredningen bör bestämmas att alla tobaksvaror avsedda för rökning skall ha varningstext. På cigarettförpackningar måste vidare anges hur mycket tjära och nikotin som finns i cigarettröken och även förekomsten av kolmonoxid (ofta kallad koloxid). Avsikten med detta är att påverka rökare att sluta röka eller att i vart fall gå över till mindre farliga tobaksvaror. Utredningen anser att när det finns internationella normer för att mäta skadliga ämnen även i andra tobaksvaror än cigaretter bör regeringen kräva uppgifter också för sådana varor. På samma sätt kan det senare bli aktuellt att besluta om varningstext på andra tobaksvaror än de som rökes. Lagförslaget ger därför regeringen rätt att bestämma om detta.

Socialstyrelsen skall enligt förslaget bestämma hur varningstext skall laya.

Ökad spritkonsumtion

Under första halvåret 1975 ökade alkoholkonsumtionen, mätt i ren alkohol per invånare 15 år och däröver, med 4 %. Ökningen är huvudsakligen hänförlig till ökad konsumtion av vin och mellanöl. Antalet omhändertaganden för fylleri var i det närmaste oförändrat jämfört med första halvåret 1974.

Försäljningen av spritdrycker för förtäring uppgick under första halvåret 1975 till 29,1 milj liter, vilket innebär en ökning med 1 procent från samma tid 1974. Utminuterungen av spritdrycker steg med 2 procent till 27,9 milj liter medan utskänknigen (systembolagets försäljning till restauranger) minskade med 2 procent till 1,2 milj liter.

Under årets första sex månader sålde systembolaget 32,4 milj liter vin, vilket var 11 procent mera än under samma tid 1974. Starkvinet ökade med 8 procent till 5,1 milj liter och lättvinet med 11 procent till 27,3 milj liter.

Den av systembolaget redovisade försäljningen av starköl uppgick under första halvåret 1975 till 11,9 milj liter, vilket är 0,5 procent mindre än under samma tid 1974. Försäljningen av mellanöl (skattepliktig utlämning + import) uppgick till 158,5 milj liter eller 6 procent mera än under första halvåret 1974. Pilsner minskade däremot med 22 procent till 15,2 milj liter. För lagrat lättöl slutligen steg omsättningen med 5 procent till 47,8 milj liter. Den sammanlagda försäljningen av lagrade maltdrycker steg härigenom med 3 procent till 234,5 milj liter.

Den totala alkoholkonsumtionen i form av spritdrycker, vin, starköl och öl — mätt i alkohol 100 procent per invånare över 15 år — beräknas ha ökat från 3,56 liter under första halvåret 1974 till 3,69 liter under samma tid 1975.

För första halvåret 1975 rapporterades av polischeferna 60 062 omhändertaganden för fylleri mot 59 922 under samma tid 1974, vilket innebär en uppgång med 0,2 procent. Antalet omhändertaganden av kvinnor steg från 2 511 till 2 718 och för ungdomar under 20 år inträffade en ökning

från 5 141 till 5 387 eller med 5 procent. För åldrarna 15—17 år redovisas för årets sex första månader 2 210 fyllerifall mot 2 111 samma tid 1974 och för barn under 15 år var motsvarande siffror 202 resp 189. Av dessa 202 var 131 pojkar (ökning med 4) och 71 flickor (ökning med 9).

Sjukhusens avfallsfrågor undersöks

Sjukvårdsinrättningarnas avfallsfrågor skall ses över av fem sakkunniga som jordbruksministern tillkallat.

Ordförande i utredningen är riksdagsledamoten Anna Greta Skantz. Övriga ledamöter: direktör Nils Holmberg, ombudsman Lars Johansson, riksdagsledamoten Arne Magnusson och sektionschef Nils Tjerneld. Som sekreterare fungerar hovrättsassessor Arne Kardell och depsekr Lenart Lindgren.

Frågan om sjukhusavfallet togs senast upp av arbetsgruppen för avfallsfrågor i betänkandet Ds Jo 1974: 10. Arbetsgruppen hade emellertid inte kunnat behandla sjukvårdens avfallsfrågor mera ingående. Arbetsgruppen konstaterade dock att avfallshanteringen inom sjukvården i dag inte är helt tillfredsställande vare sig från miljö- eller arbetarskyddssynpunkt. Arbetsgruppen förordade därför att formerna för hanteringen av sjukhusavfallet skulle ses över av särskilda sakkunniga.

De nu tillkallade sakkunniga bör enligt jordbruksministerns direktiv kartlägga mängd och sammansättning av sjukhusavfallet samt redovisa de idag gängse metoderna för omhändertagande och behandling av avfallet. Eventuella brister i nuvarande hantering skall belysas. De sakkunniga skall vidare föra utgången av 1976 föreslå de åtgärder som behövs för att sjukhusavfallet skall kunna omhändertas på ett från såväl hälso- som miljösynpunkt riktigt sätt. Stor vikt bör läggas vid arbetarskyddsaspekterna, sägs det vidare i direktiven.

Trafikens offerväsen

Samhällets sjukvårdskostnader för skadade i vägtrafiken har undersökts. Därav framgår att den totala kostnaden för samhället kan beräknas till drygt 220 miljoner kronor per år. Antalet olycksfall i trafiken visar sig inte ha förändrats i någon märkbar omfattning sedan slutet av 1960-talet. Det konstateras i betänkandet "Vägtrafikolyckor och sjukvårdskostnader" (SOU 1975: 13) som har överlämnats till socialministern.

Sjukvårdskostnadsutredningen tillsattes 1969 för att göra en samhällsekonomisk analys av sjukvårdskostnadernas utveckling. Som ett led i utredningens arbete har en specialundersökning och beräkning av samhällets sjukvårdskostnader för skadade i vägtrafiken utförts av Bengt Mattsson och Sture Thompson. Deras resultat redovisas i denna rapport.

Deras beräkningar bygger i första hand på material från centralsjukhuset i Karlstad. De har haft tillgång till en detaljerad information om vägtrafikolycksfallens vård ur sjukjournalerna för de fall som under ett år intagits vid sjukhuset.

Genom jämförelser med annat material kring värden av trafikolycksfall har sedan utifrån Karlstadsundersökningen gjorts en beräkning av de totala sjukvårdskostnaderna i riket för vägtrafikolycksfall.

Upptagningsområdet för centralsjukhuset i Karlstad rymmer alla möjliga typer av trafik. Området har därför ansetts vara representativt för riket. Under det år som utgör grund för beräkningarna — 1969 — skrevs sammanlagt 238 patienter in på sjukhuset på grund av vägtrafikolycksfall.

För att kunna göra jämförelser med detta material när det gäller återbesök i öppen vård och vårdtid i slutenvård har utredningsmännen använt sig av material om de sammanlagt 850 patienter som under ett år togs emot vid akutmottagningen vid samma sjukhus på grund av vägtrafikolycksfall.

Med hjälp av material från

Uppsala sjukvårdsregion har utredningsmännen vidare fått fram att antalet årligen slutet vårdade i Sverige på grund av vägtrafikolycksfall är ca 16 300.

Kostnad: 220 mkr

Den totala sjukvårdskostnaden i riket på grund av vägtrafikolyckor skattas till drygt 220 miljoner kronor.

Övergången till högertrafik i september 1967 representerar enligt utredningsmännen ett hack i olycksstatistiken. Redan under 1968 och mer definitivt under 1969 kom man emellertid upp i samma olyckssiffror som före omläggningen. På denna nivå har sedan olyckstalen stannat och to m minskat under 1970-talets första år.

Mer detaljerad information om vilka kostnader sjukvården drabbas av på grund av vägtrafikolyckor

har hittills saknats i Sverige. De uppgifter man har haft tillgång till har oftast byggt på officiell statistik rörande vägtrafikolycksfall och av sjukhusen redovisade genomsnittskostnader.

Trafikolycksfallen skall ses i relation till transporternas omfattning och utveckling, anser rapporten. Ett genomgående drag för alla sk utvecklade länder är att en snabb ökning skett av transportmängden. I Sverige har transporterna under 1960-talet vuxit markant snabbare än produktionen. Persontransporterna, mätt i antal personkilometer, beräknas nästan ha fördubblats.

Samtidigt har en förskjutning skett mot trafiksäkra transportmedel, framhåller rapporten. Antalet dödade per miljard passagearkilometer är 15 för personbil, jämfört med 2,6 för järnväg och mindre än 1 för kollektivtrafik.

Utvecklingen inom trafikområdet har ett klart samband med en felaktig prisinformation till konsumenterna, heter det i rapporten. I valet mellan att frakta varor med lastbil eller järnväg tas t ex ringa hänsyn till att järnvägstransporter är betydligt trafiksäkrare än lastbilstransporterna. Vid val mellan buss och personbil finns f n inga starka skäl för den enskilde trafikanten att välja bussen för att den har lägre olyckstal.

Det här är en viktig och betydelsefull utredning, men som så ofta på tal om trafikolyckorna är resonemanget resignerat. En stark ökning av "producerade personkilometer" berättigar ej att vi finner oss i en ständig "produktion" av invalider.

socialmedicinsk tidskrift -kontrollerad upplaga

Prenumerationspris (inklusive moms.)

Helår kr 45, halvår 25

Studerande helår kr 25.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per månad utom juli och augusti).

Lösnummer kr 7: — (exkl. moms.) Dubbel-nr och Special-nr högre pris.

Atergivande helt eller delvis av originalartiklar ur smt utan angivande av källan förbjudes.

Utgivningsplan 1975

Nummer	1	2	3	4	5	6	7—8	9	10
Utkommer	24/1	21/2	21/3	25/4	26/5	20/6	26/9	7/11	12/12
Sista manusdag för annonser:									
sättning	3/12	17/1	10/2	15/3	10/4	9/5	11/8	29/9	3/11
helmaterial	6/12	20/1	17/2	20/3	17/4	16/5	18/8	6/10	10/11

Prenumerationsavdelning:

Fack, 104 01 Stockholm 60

Tel. 08/87 34 91 Postgiro 1179-1

Annonsavdelning:

Intendent Clæs Johansson, Vitögatan 2, 861 00 Timrå
Tel. 060/57 49 52

Annonspriser:

Omslagets andra sida kr 600, omslagets fjärde sida kr 700,

helsida kr 550, halvsida kr 350, tredjedelssida kr 275, kvartsida kr 200

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm, sidans bredd (2 spalter) 150 mm.